1939 ий
21
ЯНВАРЬ
№ 7 (506)
Акше 5 ыр.

9-ше ИЙ ЛЕКТЕШ

Ӧрвезе коммунист

ВЛКСМ Маробком ден горком орган

15 ИЙ ЛЕНИН ДЕЧ ПОСНА—ЛЕНИН КОРНО ДЕНЕ

ЛЕНИНИЗМЫН ТОРЖЕСТВОЖО

Мемнан пелен Ленин укелан ынде 15 ий теме.

Но Ленин тудын создатлыме да пестоватлен шуктымо партийыште, советский калыкын героический пашаштыже, мемнан элыште социализмын сеҥымашТыже ила. Ленин Сталинский Конституцийыште ила. Ленин уло тӱнясе шемер-шамычын шӱмыштышт, коммунизм верч кучедалме знамя семын, ила.

1924 ийыште траурный кечылаште, моткоч кугу йомдарымашлан лийын уло тӱнясе шемер-шамычын ойгырымышт годым, большевистский партий лӱм ден Сталин йолташ клятвым пуэн:

Партий членын великий званийжым кӱшнӧ кучаш да арулыкышто аралаш;

Мемнан партийын единствожым шинча-сорта семын аралаш;

Пролетариатын диктатуржым аралаш да эре чоткыдемден толаш;

Пашазе ден кресаньык-шамыч союзым чыла вий ден эре чоткыдемден толаш;

Республика-шамыч Союзым чоткыдемдаш да кумдангдаш;

Мемнан Йошкар Армийым да Йошкар Флотым пеҥгыдемдаш;

Международный пролетарский солидарностьым пеҥгыдемдаш, Коммунистический Интернационалын принцип-шамычшылан ӱшанле лияш.

Владимир Ильичын колымекыже эртыше 15 ий тудын завет-шамычшым ыштен шуктымо ийла улыт. Ленинын пашажын Великий продолжательже—Иосиф Виссарионович Сталин марксизмын-ленинизмын учениийым пӱтынь арулыкышто арален, тудым социализм ыштыме условийлаште келгемден да умбаке развиватлен.

Французский писатель Анри Барбюс каласыме семын—„Сталин—тиде Ленин тачеˮ. Сталин йолташ элым социализмышке конден. Тудын вуйлатымыже ден партий элын социалистический индустриализацийжым ыштен шуктен да социалистический революцийын вопросшо кокла гыч ик эн важный да эн нелэ вопросым разрешитлен—тыгыде посна-посна крестьянский озанлык-шамычын шолдыра коллективный озанлык корнышко вончымыштым ыштен шуктен. „Тиде эн келге революционный переворот ыле, обществын тошто качественный состояниийже гыч у качественный состоянийыш тӧрштымаш, шкенжын последствий-шамычше ден 1917 ийын октябрьыште лийше революционный переворотлан равнозначный ылеˮ. („ВКП(б) историй“ 291 стр).

Ленинын колымекыже тушман-шамыч, СССР-ыште капитализмым уэш ыштышашлан, ленинизмым атаковатлаш ик гана веле огыл тӧченыт, но шалатыше отпорым налыныт. Сталинын вӱден каймe партий троцкистско-бухаринский ден буржуазно - националистический предатель-шамычым да изменник - шамычым, фашистский разведка шамычын шакше наемникыштым йӧршеш шалатен. Советский млавдыште социализмын тушман-шамычшылан, калыкын тушман-шамычшылан илаш вер уке да ок лий!

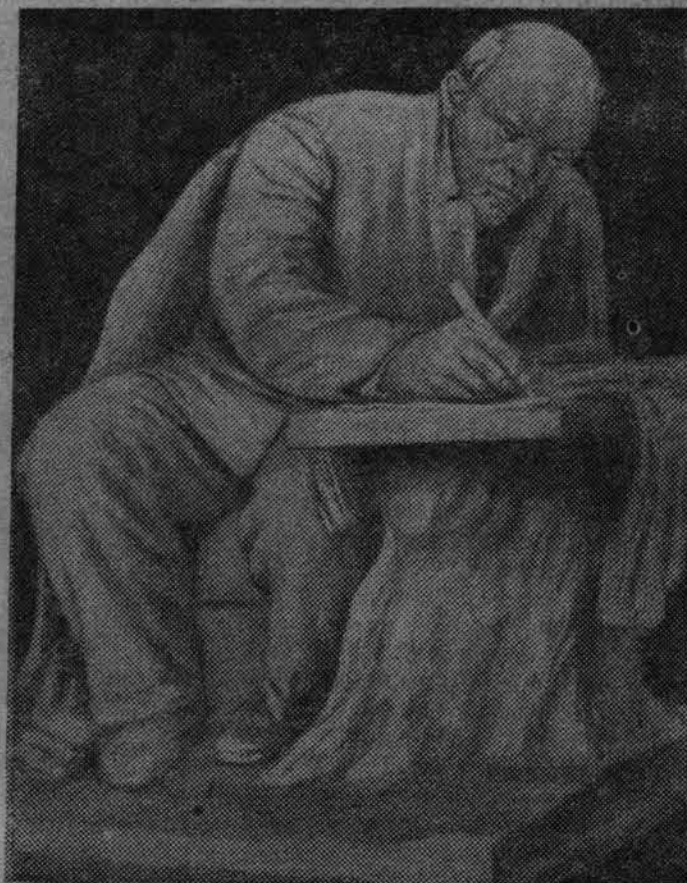
Советский элысе калык-шамычын Союзышто нигунамсе деч чот виян да чоткыдо, советский калыкын—пашазе, кресаньык, служащий-шамычын, интеллигенцийын—морально - политический единствожо нигунамсе деч чот пеҥгыде. Кажне ийын, кажне тылзын социалистический государствын куатлыкше виянеш, шемер-шамычын культурыштын, политический сознанийышт, материальный благосостоянийышт нӧлталалтеш. Ленинский идей-шамыч торжеством моткоч чапле сталинский книгаште—„ВКП(б) историйын краткий курсыштыжоˮ, большевизмын тиде незаменимый идейный оружийыштыже—путырак сайын обобщитлыме да ончыктымо.

Сталинский Конституцийыш волгыдын воплотитлалтше Советский демократизм моткоч чот пеледын. Ленин—Сталин партийын мудрый руководствыжлан кӧра, Советский Союз социалистический строительствым завершитлыме да коммунистический обществыш кайме полосаш пурен.

У ең кушкын, кудылан труд—честь, чап, доблесть да геройство паша лийын. Но ең-шамычын сознанийыштышт капитализмын пережитке-шамычше але йӧршеш куклен пытарыме огыл. Тиде задачым ыштен шукташлан шемер-шамыч коклаште пашан социалистический дисциплиным чыла семын воспитатлаш, производствышто лодырь ден рвач-шамычым, разгильдяй ден дезорганизатор-шамычым разоблачитлаш кӱлеш.

Мемнан эл коммунизмыш сеҥымаш ден кая. Но тудо капиталистический окруженийыште ила. Тудын обороноспособностьшым уло вий ден пеҥгыдемдаш, Йошкар Армийын да Йошкар Флотын боевой качествыштым нӧлтен толаш кӱлеш. „Мемнан уло калыкым,—ойла Сталин йолташ,—военный нападенийын опасностьшо ончылно мобилизационный ямде улмо состоянийыште кучаш кӱлеш, чтобы нимогай „случайностьˮ да мемнан внешний тушман-шамычын нимогай фокусышт мемнам ямдылалтын шулдымашеш авырен ынышт кертˮ.

Сталинский Конституцийын кечыже йымалне Советский эл ончыкыжат кушкаш да пеҥгыдемаш тӱҥалеш. Социалистический строительствын кажне у сеҥымашыже Марксын—Энгельсын—Ленинын—Сталинын великий идейжын торжествожо нерген ойлаш тӱҥалеш. Фашизм пыта, пытыме деч утлен ок керт, калык шыдын да сеҥымашлык восстанийын писе мардежешышт мланде ӱмбачын ӱштылтеш! Ме ӱшанлын да куанен ончыко ончена, вет мемнам Великий Сталин ончыко вӱден наҥгая, бойлашт е испытатлалтше, сеҥаш лийдыме Ленин—Сталин партий вӱден наҥгая. Ончыклык мемнан ден! Марксизмын—ленинизмын идей-шамычше уло тӱняште сенат!

КУГУ ШӰГАР ВОКТЕН

Кунам мый Красный площадьыш тошкалым,
Ончалым Кремльын тошто пырдыжлам;
Чыла верла гыч толшо калык ден варвалын
Тӱнясе эн кугу шӱгарыш пуренам,—

Тунам кристальный шинчавӱд шиждегеч лекте,
Кугу шижмаш шарлен шӱмеш тунам.
Моткоч куатлын кӱлткыш оҥлу клетке...—
Ом мондо тиде жапым нигунам.

Упшнам кудашын траур ошкыл дене
Ме пурена... Кузе шӱмна пыртка..
Покшелне колотка... А тушто—Ленин...
Шонет вот-вот кынелын пелешта.

Сейчас шогалын кидшым нӧлталеш кавашке.
Тул ойыпан шомакше угыч шергылтеш:
— Коммунын знамя дене чапле сеҥымашке!
Изак-шоляк тӱня, шем шинчыр ваштареш!—
Йӧршеш портретсе гай: тугак марда капан,
Изи пондаш ракшалге—пуйто той.
Могай чудесный гений, великан,
А шкеж улмаш тыгай простой.

О Ленин, Ленин—гениальный вождь!—
Айдемын чоным таптыше кугу мастар.
Шемер отрядым луктынат кредалме кече вошт.
Ме шуктышна тӱжем ий годымсо мечтам.

Ну кӧ, кужак муэш тыгане элым—весым?
Кычал кечвалым тул ден—от му садыгак.
Пеледын эл Семирамидын сад дечын[1]) чудеснын—
Пеледыш-шамыч самый чаплын тӱзланен шогат.

Кунам шонен, могай волшебник-юзо:
Вет даже шӧртньым йогын вӱд конда[2]).
Вет ожно тамык манме Грузий
Мемнан эпохышто эн сылне емыжым кушта.

Великий вождь, корматым кучыш тыйын партий,
Кугу пашатым Сталин ончыко шуя:
Мемнан дене—советский, шерге хартий,
Мемнан дене—тӱня прогресс мия.

Садланак Кремль ӱмбалне йӱлшӧ шӱдыр
Керек могай маяк деч волгыдо тулан.
Шанхай, Нью—Иорк кынелыт шеҥын сокыр йӱдым,
Шогалыт Коминтернын знамя йӱмалан.

Тый мале, Ленин, келге омо дене,
Тый мале, вождь,—манеш чыла планет.
Ме шарнена, кузе Кугу шӱгар воктене
Вождь Сталин клятвым пуыш тыланет.

Казаков Миклай.

Умландарымаш-влак:
[1]) Семирамидын сад—Вавилонийын кугыжаже—Семирамида—пеш сылне висячий садым ыштен улмаш.
[2]) Грузийыште Цара лӱман эҥер шке йогынешыже шӧртньым конда.

ЛЕНИНЫН ИЛЫШЫЖЕ НЕРГЕН БЕСЕДА

В. И. Ленин колымылан 15 ий теме вашеш Ленинын илышыже ден пашаже нерген теҥгече, 20 январьыште Йошкар-Ола Пионер Пӧртыштӧ беседа эрталте. Ленинын тунеммыже да тудын революционный деятельностьшым тӱҥалмыже нерген пионер-шамычлан беседым Желовкин йолташ ыштыш. Беседыш шуко пионер-шамыч толын ыле.

Таче кастене олаште пионер активлан костер эрталтеш. Костерышто Ленин нерген лӱмын доклад шындалтеш. Пионер Пӧртыштӧ Ленин нерген фотовыставкым, книга-шамыч дене витриным ыштыме. Шуко йоча-шамыч Ленинын илышыже да пашаже нерген библиотека гыч книга-шамычым лудыныт.

И. СТАЛИН

ЛЕНИНЫН КОЛЫМЫЖЛАН ЛИЙЫН

1924 ИЙЫН 26 ЯНВАРЫШТЕ СОВЕТ-ШАМЫЧЫН ВСЕСОЮЗНЫЙ II-ШО С'ЕЗДЫШТЕ ОЙЛЫМО РЕЧЬШЕ

Йолташ-шамыч! Ме, коммунист-шамыч особый складан еҥ улына. Ме особый материал гыч ышталтынна. Ме—нуно улына, кӧ великий пролетарский стратегын армийжым, Ленин йолташын армийжым составитлат. Тиде армий дек принадлежатлаш честь деч кӱкшӧ нимат уке. Ленин йолташын основатлыме да вуйлатыме партий членын званийже деч кӱкшӧ нимат уке. Тыгай партийын членже лияш чылаланак пуалтын огыл. Тыгай партийыште членство ден кылдалтше нелылыкым да тӱтаным чыташ чылаланак пуалтын огыл. Пашазе классын эргыже-шамыч, йорлылыкын да кучедалмашын эргыже-шамыч, моткоч кугу лишений-шамычын да героический чот тыршыше-шамычын эргышт—тевe кӧ, эн ондак, тыгай партийын членышт лийшаш улыт. Тевe молан ленинец-шамычын партий, коммунист-шамычын партий тидын дене пырля пашазе классын партийже, манын лӱмдалтеш.

Мемнан деч кайшыжла, Ленин йолташ мланна партий членын великий званийжым кӱшнӧ кучаш да арулыкышто аралаш завещатлен. Товатлена тыланет, Ленин йолташ, тыйын тиде заповедетым ме честь ден шуктена!

Мемнан партийым Ленин йолташ 25 ий пестоватлен да тудым тӱняште эн пеҥгыде да эн чот калиталтше пашазе партийыш пестоватлен шуктен. Царизмын да тудын опричник-шамычын ударышт, буржуазийын да помещик-шамычын орымышт, Колчак ден Деникинын вооруженный нападенийышт, Англий ден Францийын вооруженный вмешательствышт, шӱдӧ йӱк дене кычкырыше буржуазный печатьын шояже да клеветаже,—чыла нине скорпион-шамыч чырык курым мучко мемнан партийын вуй ӱмбакыже ик семынак волен возеденыт. Но мемнан партий тушман-шамычын моткоч шуко ударыштым отражатлен утес гай шоген да пашазе классым ончыко, сеҥымашыш наҥгаен. Пеш чот кредалмашеш мемнан партий шке радамжын единствожо ден сплоченностьшым таптен шуктен. Пашазе классын тушманже-шамычым единство да сплоченность ден тудо сеҥен.

Мемнан деч кайшыжла, Ленин йолташ мланна мемнан партийын единствожым шинча-сорга семын аралаш завещатлен. Товатлена тыланет, Ленин йолташ, тыйын тиде заповедетым ме честь ден шуктена!

Пашазе классын положенийже йӧсӧ да чытен кертдымаш. Шемер-шамычын страдатлымышт ындыралтман да пеш нелэ. Кул-шамыч да рабовладелец-шамыч, крепостной-шамыч да крепостник-шамыч, кресаньык-шамыч да помещик-шамыч, пашазе-шамыч да капиталист-шамыч, пызыралтше-шамыч да пызырыше-шамыч,—тевe тыге курым курымеш тӱня строиталтын, тыгак кызытат пеш шуко эллаште тудо кодеш. Шемер-шамыч пызырыше-шамычым шке вачышт гыч кудалташ да шке положенийыштын господа лияш курым-шамыч мучко лу да шӱдӧ гана дене тӧченыт. Но кажне гана, кыралтше да мыскылалтше, шӱмешышт обидым да унижениим, сырымашым да ӱшанлык пытымым шылтен да утарымашым муаш лиеш манын палыдыме каваш ончен, нунылан чакнашышт логалын. Куллыкын шынчырже тӱкалтде кодын, але тошто шынчыр тугаяк неле да унижатлыше у шынчыр ден вашталтын. Пызыралтше да йӧсланыше шемер масса шке вачыж гыч мемнан элыште гына помещик да капиталист шамычын господствыштым сӱмырен да тудын олмеш пашазе ден кресаньык господствым ыштен кертын. Те шинчеда, йолташ-шамыч, да тидым ынде уло тӱня признатла: тиде гигантский кредалмаш ден Ленин йолташ да тудын партийже вуйлатен. Ленинын величийже эн ончычак тыште: Совет-шамыч Республикым создатлен, тудо пӱтынь тӱнясе пызыралтше масса-шамычлан, куллык гыч утаралташ ӱшан йомын огыл, помещик ден капиталист-шамычын господствышт кужу курымаш огыл, трудын царствожым шемер-шамычын шкеныштын чот тыршымышт ден создатлаш лиеш, трудын царствожым каваште огыл, а мланде ӱмбалне создатлаш кӱлеш манын илышыште ончыктен. Тидын ден эрыкыш лекташ лийме ӱшан дене уло тӱнясе пашазе да кресаньык-шамычын шӱмышт тудо чӱктен. Садлан Ленинын лӱмжӧ шемер да эксплоатироватлалтше массылан эн йӧратыме лӱм лийын.

В. И. Ленин ден И. В. Сталин йолташ-шамыч Горкиште (1922 ий).

Мемнан деч кайшыжла, Ленин йолташ мланна пролетариатын диктатуржым чоткыдемден толаш да аралаш завещатлен. Товатлена тыланет, Ленин йолташ, тыйын тиде заповедетымат честь ден шукташлан ме шкенан вийнам огына чамане!

Мемнан элыште пролетариатын диктатурыжо пашазе ден кресаньык-шамычын союзышт негызеш создатлалтын. Совет-шамыч Республикын тиде первый да тӱҥ негызше. Тыгай союз деч посна пашазе ден кресаньык-шамыч капиталист ден помещик-шамычым сеҥен огыт керт ыле. Пашазе-шамыч кресаньык-шамычын поддержкышт деч посна капиталист-шамычым кырен-шалатен огыт керт ыле. Пашазе-шамыч могырым руководство ок лий ыле гын, кресаньык-шамычат помещик-шамычым кырен-шалатен огыт керт ыле. Тидын нерген мемнан элыште гражданский сарын уло историйже ойла. Но Совет-шамыч Республикын чоткыдемдымаш верч кредалмаш эше пытен огыл,—тудо у формым гына приниматлен. Пашазе ден кресаньык-шамыч союз ончыч военный союз формым иметлен, вет тудо Колчак да Деникин ваштареш виктаралтын ыле. Ынде пашазе ден кресаньык-шамычын союз ола ден ял коклаште, пашазе ден кресаньык-шамыч коклаште озанлык сотрудничество формым приниматлышаш, вет тудо купец ден кулак ваштареш виктаралтын, вет тудын цельже—пашазе ден кресаньык-шамычым чыла кӱлеш ден ваш-ваш снабжатлымаш. Те шинчеда, тиде задачым Ленин йолташ семын настойчиво нигӧат шуктен толын огыл.

Мемнан деч кайшыжла, Ленин йолташ мланна пашазе ден кресаньык союзым чыла вий дене чоткыдемден толаш завещатлен. Товатлена тыланет, Ленин йолташ, тыйын тиде заповедетымат ме честь ден шуктена!

Совет-шамыч Республикын кокымшо негызше—мемнан элысе шемер национальность-шамычын союз. Руш да украинец-шамыч, башкир да белорусс-шамыч, грузин да азербайджанец-шамыч, армян да дагестанец-шамыч, татар да киргиз-шамыч, узбек да туркмен-шамыч,—чыланат нуно пролетариатын диктатуржым чоткыдемдымаште ик семынак заинтересован улыт. Нине калык-шамычым шынчыр деч да пызыралтмаш деч пролетариатын диктатурыжо утара веле огыл, но нине калык-шамыч шкештат Совет-шамыч Республиклан мучашдыме преданностьышт ден, тудын верч шкеныштын илышыштым пуаш ямде улмышт ден Совет-шамычын Республикнам пашазе классын тушманже-шамычын шакше пашышт деч да вылазкышт деч утарат. Тевe молан Ленин йолташ мемнан элысе калык-шамычын добровольный союзшо кӱлмӧ нерген, нунылан Республика-шамычын Союз кӧргыштӧ изак-шолякла келшен илашышт кӱлмӧ нерген пойдые ойлен.

В. И. Ленин йолташ „Правда" газетым лудеш.

Мемнан деч кайшыжла, Ленин йолташ мланна Республик-шамыч Союзым чоткыдемден толаш да кумдангдаш завещатлен. Товатлена тыланет, Ленин йолташ, тыйын тиде заповедетым ме честь ден шуктена!

Пролетариатын диктатуржын кумшо негызше мемнан Йошкар армий, мемнан Йошкар флот улеш. Ленин ик гана веле огыл ойлен: капиталистический государство-шамыч деч кредал налме передышка кӱчык жапан лийын кертеш. Ленин ик гана веле огыл ойлен: Йошкар армийым чоткыдемдымаш да тудын состоянийжым саемдымаш мемнан партийын ик пеш важный задачыже. Керзонын ультиматумжо ден да Германийыште лийше кризис ден кылдалтше событий-шамыч уто гана подвердитлыш: Ленин, кеч кунамсыже семынак, чыным ойлен. Айста товатлена, йолташ-шамыч, мемнан Йошкар армийым, мемнан Йошкар флотым чоткыдемдаш ме вийнам огына чамане.

Мемнан эл буржуазный государство-шамыч океан ден йыр авыралтше моткоч кугу утес гай шога. Толкын почеш толкын тудын ӱмбак вӱд йымак пуртен колтышашла да мушкын пытарышашла мият. А утес эре тугак пеҥгыдын шога. Мошто тудын вийже? Мемнан элын вийже пашазе да кресаньык-шамыч Союзлан кӧра тудын илымаштыже веле огыл, эрыкан национальность-шамыч Союзын чурийжым тудын ончыктымаштыже веле огыл, Йошкар армийын да Йошкар флотын куатле кидыштын тудым аралымаште веле огыл. Мемнан элын вийже, тудын пеш пеҥгыдылыкше да тудын чоткыдылыкшо тевe тыште: тудо уло тӱнясе пашазе ден кресаньык-шамычын шӱмыштышт келге сочуствийым да пеҥгыде поддержкым иметла. Уло тӱнясе пашазе ден кресаньык-шамыч, тушман-шамыч шогымо верыш Ленинын верный кидше ден колтымо стрела гай улшо, пызырымаш деч да эксплоатаций деч утлашлан шкенышт ӱшаныш энгертышыже улшо, нунылан освободитлыше корным ончыктышо верный маяк улшо Совет-шамыч Республикым аралаш шонат. Тевe тыште мемнан вийна. Тыште чыла элласе шемер-шамычын вийышт. Тыште уло тӱнясе буржуазийын лушкыдылыкшо.

Мучашыже 3-шо стр.

И. СТАЛИН

Ленинын колымыжлан лийын

1924 ийын 26 январыште Совет-шамычын Всесоюзный II-шо с'ездыште ойлымо речьше

МУЧАШ

Совет-шамыч Республикым Ленин нигунамат самоцель семын ончен огыл, Ленин тудым эреак Западысе да Востокысо эллаште революционный движенийым виянгдаш кӱлеш звено гай, уло тӱнясе шемер-шамычлан капиталым сеҥаш куштылемдашлан кӱлеш звено гай ончен. Ленин пален: международный точка зрений гыч веле огыл, но Совет-шамыч Республикым шкенжым аралымаш точка зрений гычат тыге умылымаш гына чын. Ленин пален: уло тӱнясе шемер-шамычын шӱмыштым эрык верч решительный бойлан ылыжтараш тыге гына лиеш. Теве молан тудо, пролетариатын гениальный вождьшо-шамыч кокла гыч моткоч гениальный вождьшо, пролетарский диктатура деч вара эрлашы жымак пашазе-шамыч Интернационалын фундаментшым заложитлен. Теве молан тудо пӱтынь тӱнясе шемер-шамыч Союзым—Коммунистический Интернационалым чоткыдемдаш да кумдангдаш ноен огыл.

Тиде кечылаште Ленин йолташын колоткаже дек лу да шӱдӧ тӱжем ден шемер-шамыч паломничествым те ужын улыда. Икмыняр жап гыч Ленин йолташын шӱгарже дек миллион ден шемер-шамычын представительыштын паломничествым те ужыда. Ленин русский пролетариатын веле огыл, европейский пашазе-шамычын веле огыл, колониальный Востокын веле огыл вождьшо, но мланде шарыште тӱнян уло шемерын вождьшо улмым свидетельствоватлаш, тӱнян чыла велже гычат миллион-шамычын представительышт почеш, лу да шӱдӧ миллион-шамычын представительышт толаш тӱҥалыт. Тиде шотышто сомневатлымыда ок кӱл.

Мемнан деч кайшыжла, Ленин йолташ мланна Коммунистический Интернационалын принципше-шамычлан эре ӱшан лияш завещатлен. Товатлена тыланет, Ленин йолташ, уло тӱнясе шемер шамычын Союзым—Коммунистический Интернационалым чоткыдемдаш да кумдангдаш шкенан илышнам ме огына чамане!

Ленинский тул

Улмаш
Россия пеш
пычкемыш,
Йыр-ваш
леведын йӱд.
Шемерын шӱмым
ойго кочкын,
Эҥерла йогыш
шинча вӱд.
* * *
Мый
йӧратен ончем
пеледше элым.
Куан дене шокшын
шӱм шолеш.
Вот кызыт
тошто жапым
шарналтет гын,
Вулкан семын
шыде кынелеш.
Вождь Ленин
лукто эрыкыш,
Вӱр йӱшӧ-влакым
йӧршын шалатен.
Вождь Ленин ден пырля
у эрышке,
Пролетарий тольо
йорло-шамыч ден
пырля,
Ленинский тулым
нӧлтен.
Мемнан
пеледше калыклан
Ты тул шара пиалым.
Тӱнясе пролетарийлан
Курымашлык корным
волгалта.
Ты тул
исполин гай
куатан,
Когарта тушманым,
шырпым
шалата.
Ий-влак
эртат,
каят,
Эше
кынелыт рӱж
кӧ кызыт кул,
Тӱняште
йырым-йыр
волгалт
Йӱла чот
Ленинский тул!

Чалай Васлий.

ЛЕНИНЫН МАВЗОЛЕЙЫШТЫЖЕ

ДЖАМБУЛ

КАЗАХСТАН КАЛЫКЫН МУРЫЗЫЖО

Бирюза гай волгалтше кугу курык деч,
Да нарынче степьын просторжо покшеч,
Мый, странникла, толын, чон вургыж—йӱлен,
Тунам пуренам кӧргышкет мавзолей.

Пеш келгын ойгангмыштым флаг-влак ойлен,
Лойгалтын шыман, ӱмбалнетше тайнат.
Но тый, илше гае, киет, шӱмбелна.
Мый шкемын ачам ден ласкан кутырем.

Рвезештын йӱла мыйын шонго вӱрем.
Эн сылне, эн кӱкшӧ струнала шоктен
Домбрала йонгалтын шӱмем пырткыктен.
Уло мланде покшелне шога мавзолей.

Миеныт, вӱд семын, йоген, юзрлен
Туркмен ден узбек да казах калыкшат
Бессмертный тӱсетым ужашлан мият,—
Эн ныжылге мутым тылат каласаш,

Эн пенгыде клятвым чон дене пуаш.
Ме кажне мутетым шӱмеш кучена,
Оет—мемнан илыш, мемнан кечына.
Тушман кашаклан—тудо кӱдырчӧ гай.

Пеш шокшо пустыньсе памашын вӱд гай
Тӱняште оет самый шергын шога.
Эн мудрый ача! Кече семын йӱлен,
Планетым шӱмет дене кече гай чот ырыктен,

Нужнаш да ойгеш пызырналтше влаклан
Пиал деке корным тый почыч кумдан.
Тый колышыч—кодо тӱня тулыкеш...
Но Кремльысе башня гыч мӱндырк шумеш

Йолгат шӱдыр-влак кечейолым шарен,
Но ме кечывалым, я йӱдым—эре
Колына, кузе талын пыртка шӱм-шерет.
Чыла калыклан, мландылан куанаш,

Ила вет наследникет—Сталин йолташ—
Пеш мудрый, отважный, орел гай виян,
Конден тыйын семынак калык-влакнам,
Эн чапле пашан сеҥымашыш элнам.

Йыр пӧрдшӧ шем пыл вошт, тӱтаным сеҥен,
Виян шулдырлаш у пиалым конден.
.. Йоча шамычем, уныка-шамычем,
Эн шонго ен семын наказым кодем:

Тунемза, те Ленин гай мудрын илаш,
Колымешке кугу калыкнам йӧраташ,
Чыла шонымаш дене чувствым поген моштыза,
Чыла вольыдам, куатдам те пуэн моштыза,

Тудлан, кӧм Ленин, йолташла, аклен,
Тудлан, кӧм Ленин шольыла илен йӧратен,
Тудлан, кӧм Сталин манеш уло тӱня,
Кӧн кӧргыштӧ кече гай ленинский гений ила.

Ленин нерген калык муро-шамыч

1924—1939. Мемнан эл Ленин деч посна лучко ий ила. Ленин деч посна, но тудын завет-шамычше дене, кредалмаш да сеҥымашан тудын ончыктымо корно дене, тудын лучший учениКше да другшо—Великий Сталин вуйлатыме дене. Да, вес семын лийын кертеш ыле мо.—

„Тамле ӱпшан пеледыш кавыска гынат,
Мланде ӱмбалан тудын ароматше кодеш.
Ленин йолташ колен гынат,
Тудын лӱмжӧ курымеш мланде ӱмбалан кодеш.
Ленин йолташна колен гынат,
Тудын лӱмжӧ ден чапше кодынит;
Адак умбаке кредалаш
Ленинын ӱшанле партийже кодын.
Если Ленин йолташ колен гынат,
Тудын кугу мутшо кодын;
Адак умбаке сеҥаш
Ленинын верный йолташыже—
Сталин кодын".

(Шорский калыкын Ленин нерген мурыжо гыч).

Ленин—калык творчествын пеш чот йӧратыме геройжо. Мемнан родинан чыла луклаштыжат, чыла йылме дене калык-шамыч Лениным моктен мурат. Шкенан эрыкан, пиалан, культурный да улан илышланна куанен, ме Ленином теве молан чапландарена:

Мемнам вождь Ленин нангаен,
Тушман пыжашым шалатен,
Орелла мланде ӱмбак кӱзен,
Нужна верч чот шогалын тудо".

(Лезгинский калык поэт Сулейман Стальскийын мурыжо гыч).

Ленинным орел дене таҥастарымаш случайно огыл—тиде сталинский сравнений. 1924 ийыште, 28 ше январыште Кремлевский курсант-шамычын вечерешышт ойлымо замечательный речьыштыже Сталин йолташ Ленином горный орел манын лӱмден. Калыкын сознанийыште Ленин ден Сталин—горный орел-шамыч, революцийын генийже-шамыч — ойыраш лийдыме улыт. Эртыме корнышко ончалын, Кировский областьысе колхозник-влак дене пырля уло эл мура:

„Тиде Ленин корным мланна пыштен,
Тиде Сталин корным мланна такыртен,
Ме волгалтше корно ӱмбалне шогена.
Ме пиал верч, илыш верчын таум ыштена".

Ленин!—калык сознанийыште тиде лӱм пычкемышалтде волгалтеш. Моланже пале:

„Ленин нужна-влак верч кредалын, шонен,
Ужын ссылкым, ужын тюрьмам,
Шкенжын уло шергакан илышыжым
У илыш верчын,
Волгыдо илыш верчын,
Калыкын куанже верчын пуэн".

Мордовский калык муро гыч

„Уло илышыжым шем мландым волгалтарен йӱлен,
Йорло верчын, йоча верч коршгымо семын, тудо шӱмжӧ ден корштен.".

Казахский калык муро гыч

Ленин мемнан деч лучко ий ончыч ойырлен каен. Но тудын бессмертный пашаже ила да курымлаште илаш тӱҥалеш. Мемнан замечательный сеҥымаш - шамычланна кузе Ленин куана ыле! Кызыт мемнан дене Ленин уке улмылан ойгырышо народный сказительницын мутшо искренний чувство ден да шокшо дене темын!—

„Илэ ыле мемнан дене, тый, мемнан Ильич,
Ончо ыле йывыртен:
Кузе пеледеш элна, кузе кушкеш элна,
Ожно кулышто илыше-влак кузе ме пиалан улына,
Тый ончал ыле
Чын корныш лукмо калык-шамычетым".

(Карельский АССР, Калевальский район, Ухта селаште Хотеева Марфа Максимовнан мутшо гыч возен налме.

СССР-се калык-шамыч куанымашан, пиалан илыш дене илат. Нуно тиде илышышке корным ончыктышо еҥым чапландарат. Мемнан общий чувствынам татарский калык муро каласа:

„Родной элемын йонгыдо пасужо
Пайремсе ӱжарала тӱзланен.
Тӱняште первой лийше пеледмашын тулжо
Советский мландым чевертен.
Вождь Ленин пумо мудрый сугынь дене,
Да Сталинын пеш славный корныж ден,
Ме толна тиде кече дек лишемын
Тура аркам да чонгатам вончен".

Вес мурышто:

„Ончалза: весела ен-шамыч,—
Ясле, трактор, колхозный гурт..
Тиде значит, тудо колен огыл,
Тиде значит, Ленин вождь ила"

Тиде ленинский, сталинский корно гыч мемнам нигӧ, нигунам коранген ок керт!

„Каена ме йолташ Ленин,
Тыйын сугынет ден
Мланде мучко ошкылеш
Тыйын правдетше.

Ме палена:

Украинский калык муро гыч

„Толеш гын шыже—вет пеледыш кавыска.
Эрвелне волгалтмеке шӱдыр йомеда.
Тӱняште кеч моат шке срок шумек пыга,
Но Ленин курым-курымеш ила!"

Замечательный муро шамычым возышо башкирский калык ден пырля ме манына:

„Мемнан ӱмбаке Ленин вождь нӧлталме знамьым
Ны курым-шамыч, чы йиготвлак огыт керт таен!"

С. Шевелев.

14

Краснознаменный ансамбльлан 10 ий

Красноармейский мурым мурышо да куштышо краснознаменный ансамбльлан 17-ше январыште 10 ий темын. 10 ий коклаште ансабль моткоч кугун кушкын. Тудо 15 енг гыч 250 енган тале музыкальный коллективыш савырнен.

Краснознаменный ансамбль Йошкар Армийын чыла округлаштыже да Советский Союзын границылаштыже выступатлен, шкенжын мастарлыкшым ончыктен. Тылеч посна тудо Франций ден Чехословакийыш миен. Кызыт Краснознаменный ансамбль мемнан Советский Союзышто веле огыл, вес эллаштат палыме лийын.

Краснознаменный ансамблын 10 ий кокласе пашажым палемден СССР Верховный Совет Президиумын указше почеш ансамблын 8 пашаенже - шамычым „Знак почета“ орден ден, 16 пашаенг-шамычшым „За трудовое отличие“ медаль ден наградитлыме. Ансамблын руководительже народный артист, профессор-орденоносец Александров йолташым „Трудового красного знамени“ орден ден наградитлыме.

Тылеч посна Оборона Калык Комиссар Советский Союзын Маршалже К. Е. Ворошилов йолташ ансамблын чыла личный составшым тылзаш пашадар ден да 143 енгым шергакан подарка ден наградитлен.

Кином ончышт

У-Тор'ял. Шукерте огыл райцентрысе соц. культур пӧртеш „Юность Максима“ художественный кино фильм ончыкталтын. Тиде кином чылаже 1500 енг наре ончен.

В. Иванов.

Счетчик Ласточкин йолташ Йошкар-Ола кӱртньӧ корно станцийыште пасажир-шамычым переписыватла. Фото М. Чуршуковын.

ВСЕСОЮЗНЫЙ ПЕРЕПИСЬ

17 январыште всесоюзный калык перепись тӱнгалын. Переписьын первой кечыже ончыктен: советский калык тиде пеш кӱлешан государственный мероприятийын кӱлешлыкшым раш умыла. Чыла вереат,—олаште да яллаште,—счетчик-шамычым шокшын да куанен вашлийыт, нунылан пашаштым куштылемдаш полшат.

Москваште переписьын первый кечыже кугу вӧлталтмаш дене эртен. Москвич - шамыч переписной листан чыла вопросшылан кумылын вашмутым пуэныт, шке илышышт, пашашт нерген каласкаленыт. Столицысе калык переписьыште 8622 счетчик участвоватлен.

Переписьын кокымшо кечыштыже Москван чыла участкылаштыже перепись эртыме первый кечысе материалым раш проверитлымаш эртаралтын.

Посна технический ситыдымаш-шамыч чарашке лектыт. Но тидыже шукак огыл. Переписной лист заполнитлымым пеш чот внимательно ончат, изи йоныгылышыжат пеш вашке пален налалтеш.

Советский Украинан олалаштыже да яллаштыже калык перепись организовавно да раш эрта. Населенный пункт-шамыч флаг, лозунг, партий ден правительство руководитель-шамычын потретышт дене сӧрастаралтыныт. Чыла 66.098 счетчик 17 январыште пашашке опоздатлыде пижын.

Томскышто калык переписьым 800 счетчик эртара. Тыште кажне луымшо житель студент лийын шога. 1900 ийыште олаште 142 поп, 3 тӱжем наре потомственный дворян, 4 тӱжем политический ссыльныйыле. Кызыт тыште высший учебный заведенийлаште тувемше гына 20 тӱжем ила, тылеч посна пеш шуко научный пашаенг, профессор, ученый-шамыч илат.

ГАЗЕТЫМ НАЛЫТ

„Шуля“ колхоз комсомольский организацийыште (Ронго район) у ий гыч кажне комсомолец „Рвезе Коммунист“ газетым налеш. Посна комсомолец-шамыч вес тӱрлӧ газетымат выписыватленыт. Е. Волков.

Капиталистический эллаште

Республиканский Испаний велке солидарность движений

Чыла тӱняште республиканский Испаний велке солидарность движений кумдангеш.

Францийысе шемер-шамыч правительство деч франко-испанский границам почаш да республиканский Испанийлан полышым пуаш настойчиво требоватлат.

Пӱтынь Англий мучко республиканский Испаний ден солидарностьлан лийын митинг, погынымаш-шамыч лиедат. Нине митинглаште да погынымашлаште выступатлыше-шамыч Италий ден Германийын эше кугу размер ден генерал Франколан войска да военный снаряжений-шамычым колтен шогымылан Испанийыш интернациональный бригада - шамычым пӧртылтам настойчиво требоватлат.

Итальянский фашист-шамычын зверствышт

Испанийысе каталонский фронтышто итальянский фашист-шамычын наступатлымышт дене пырля, мирный населений шотышто моткоч кугу зверство фактшамыч лиедат.

Барселона гыч увертарыме почеш, итальянский дивизий солдат-шамыч се ген налме Санта Колома де Керальт ялыште итальянский командованийын приказше почеш ялеш кодшо 250 наре йочан ӱдрамаш-шамычым да шонгошамычым сельский площадьыш поктен луктыныт да нуным пулемет дене луен пуштыныт.

„Вӱран рушарня“

9 (22) ЯНВАРЬ 1905 ИЙ

Кугыжан Российыште пашазе ден кресаньык-шамычлан илаш пеш йӧсӧ лийын. Пашазе-шамыч шуко час ден нелэ пашам ыштеныт гынат, пеш изи пашадарым налыныт. Ситартышыжлан фабрикант кашак пашазешамычым титак паша ыштымыштланат кугу штрафым тӱлыктеныт. Кресаньык-шамыч мландышт уке дене да помещик, кулак-шамычын пызырымышт дене йӧсланен илевыт.

1904—1905 ийыште кугыжан Россия Япония ден сарым ыштен. Тиде сар Российлан шуко эңгекым ыштыме ден пытен. Сар деч вара шемер калыклан эше утларак йӧсӧ илыш толын.

Кугыжан Российыште пашазе ден кресаньык-шамычын нелэ, правадыме илышышт нуным помещик ден капиталист - шамыч ваштареш кредалмашке тарватен. 1904 ийыште Сталин йолташын вуйлатымыже дене Бакушто кугу стачка лийын. Стачка пашазешамычын сеңымашышт ден пытен. Стачка Россия мучко революционный выступленийым тӱнгалаш сигнал лийын. Тиддеч вара Путиловский заводышто (кызыт Кировский) Петербургышто стачка тарванен. Паша гыч луктын колтымо ыл пашазе-шамычым директорын уэш пашаш налдымыжлан 12 тӱжем путиловец-шамыч забастовкым увертареныт. Путиловец-шамыч почеш моло фабрик, заводласе пашазе-шамыч забастовкым ышташ тӱнгалыныт. 1905 ий 8 январыште Петербургышто всеобщий стачка тӱнгалын. Тунамсе революционный кредалмашке кугыжалан ӱшаныше, забитый ял дене кылдалтше пашазе-шамыч первой гана ушеныт. Тыгай ужаш пашазе-шамыч йӧсланен илыше шемер калыклан кугыжа полышым пуэ, манын ӱшаненыт. Пашазе-шамычын тыгай настроенийыштым кугыжан охранка шкенжын Гапон попшо гоч кучылташ тӱнгалын. Петербургышто стачка тӱнгалме годым, Гапон поп провокаторский планым предложитлен: 9 январын пашазе-шамыч пусть погынат да зимний дворец дек молитва ден каят да шкенышт нужда нерген кугыжалан петицийым пуат.

Кугыжан жандарм - шамычше кугыжан дек толшо пашазе-шамычым пытараш ямдылалтыныт.

Петицийым пашазе - шамычын тӱшка погынымашышт обсуждатлыме. Большевик-шамычын требованийышт почеш петицийыш пашазе ден кресаньык-шамычын правашт ым аралыме нерген требованийыштым пуртымо. Тунам большевик - шамыч: кугыжа деч правам да эрык илышым сӧрвален йодман огыл, а оружийым кидыш налмек кредалын налман манын пашазе шамычлан ойленыт.

1905 ий январыште, рушарня кечын эрдене лу тӱжем дене оружийдыме пашазе-шамыч шке ешышт дене пырля кугыжан илыме Зимний дворец деке каеныт. Нуно кидешышт кугыжан портретым, юмо онгам нумалын, молитвам мурен площадьыш лишемыныт. Площадьыште 140 тӱжем енг погыненыт. Миклай кугыжан приказше почеш кугыжан войска мирный калыкым пуля, пике да нагайке - шамыч дене вашлийын. Тыге кугыжанпалачше-шамыч тӱжем утла ен-шамычым пуштыныт, 2 тӱжем наре сусыргышо лийын.

Тиддеч вара 1905 ий 9 январь кече — „Вӱран рушарня“ маналтын. Пашазешамычлан тиде кече кугу урок лийын. Тиде гана нуно большевик-шамычын чын ойлымыштым чыла нат раш умленыт. Тиддеч вара кугыжалан ӱшанымаш пытен. 9 январыште пашазе-шамычын илыме районлаште баррикада - шамыч кушкыныт. Эл мучко стачка кумдан шарлен. 1905 ий январь тылзыште гына 440 тӱжем пашазе шамыч бастоватленыт. Нуно „Долой самодержавие“ лозунг дене уремыш лектыныт.

Большевик-шамычын вуйлатымышт почеш пашазе класс вооруженный восстанийлан ямдылалтын.

1905 ий — генеральный репетиций лийын. Тудын деч посна 1917 ийыште Октябрьский социалистический революций ок сенге ыле.

1917 ий 25 октябрьыште большевик партийын да Великий Ленин ден Великий Сталинын вуйлатымышт почеш, петроградский пашазешамыч, Балтийский флотын матросышт да петроградский салтак-шамыч Зимний дворец деке адакат уэш каеныт. Но нуно ынде молитвам мурен, да йодмаш дене каен огытыл, а революционный мурым мурен, кидышке оружийым пенгыдын кучен каеныт да Зимний дворецым штурм ден налыныт.

А. Афонин.

Отв. редактор—
К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Иошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната № 70, телефон № 90.

Упол. Главлита Мар. АССР А—55. Иошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.